

הלכות אבלות

סיכום מס' 01

© פרחי שושנים

אין להשתמש בשיעור זה לשום מטרה ללא רשות מפורשת מהמו"ל
והוא בגזל ממש וח"ו לתלמידי חכמים לעשותו.

רשות השימוש היא אישית בלבד ולצורך לימודי הקורס ולחזרה ושינון
וכל שימוש אחר טעון בקשת רשות!

טלפון לברורים והרשמה – 03-6166340

הלכות אבלות

סיכום 1

נושא הסיכום: הלכות קריעה (סימן ש"מ, סעיפים א-ד)

תוכן הסיכום:

1. סעיפי השו"ע והרמ"א (כולל ציוני ש"ך וט"ז).
2. פתיחה.
3. טעמי הקריעה.
4. האם חיוב קריעה הינו מהתורה או רק מדרבנן.
5. על מי קורעים.
6. חיוב קריעה בעמידה.
7. מתי הוא זמן הקריעה.
8. כיצד הוא אופן הקריעה.
9. האם יש להקפיד שלא יקרע יותר מהשיעור (טפח).
10. היכן הוא מקום הקריעה (בבגד).
11. מהו גודל הקרע שיש לקרוע בבגד.
12. קריעה בפני קרובו שנפטר לו בן משפחתו.

סיכום

1

הלכות קריעה

דיני אבלות נפתחים בהלכות קריעה על נפטר. דין קריעה בהלכה הינו ארוך ומורכב מפרטים רבים. את הסיכומים הראשונים הפותחים את הלכות אבלות נקדיש להלכות קריעה ופרטיהם.

סעיף השו"ע והרמ"א (כולל ציוני ש"ך וט"ז):

סימן ש"מ - ענין הקריעה שיעורה ומקומה ועל מי קורעין ובאיזה זמן קורעין. ובו ל"ט סעיפים:

סעיף א:

שו"ע: מי שמת לו מת והוא מהמתים א שראוי להתאבל עליהם ב חייב לקרוע עליו, וצריך שיקרע מעומד, ואם קרע מיושב, לא יצא.

רמ"א: וצריך לחזור ולקרוע. ולכתחילה צריך לקרוע ג קודם שיסתום פני המת.

סעיף ב:

שו"ע: מקום הקריעה בכל מקום בבית הצואר לפניו, אבל אם קרע לאחוריו רמ"א: או בשולי הבגד או מן הצדדין לא יצא.

רמ"א: וי"א שיוצא אם קורע בשולי הבגד, וכן נהגו להקל לקרוע בשולי הבגד ד כשקורעין על שאר מתים שאינן מתאבלין עליהם, אבל על המתים שהם קרוביו ומתאבלים עליהם אינו יוצא בקריעה זו וצריך לקרוע בבית הצואר, וכן נהגו.

סעיף ג:

שו"ע: שיעור קריעה טפח, ואם קרע על מת ובא להוסיף באותה קריעה על מת אחר, ה אחר ז' סגי בכל שהוא, ואם הוא בתוך ז' צריך טפח. ועל אביו ואמו אפי' אחר ז' קורע עד שיגלה את לבו.

סעיף ד:

שו"ע: כשם שקורע על קרובו שמתאבל עליו כך קורע בפני קרובו על מת שמת לקרובו, כיצד, הרי שמת בן בנו או אחי בנו (א) או אם בנו, חייב לקרוע בפני בנו, וכן קורע על חמיו ומותו והאשה קורעת על חמיה וחמותה.

רמ"א: ואין נוהגין עכשיו כן, וכמו שיתבאר לקמן סי' שעד לענין אבלות.

פתיחה

דיני קריעה מקורם בגמרא במסכת מועד קטן, פרק אלו מגלחין.

טעמי הקריעה

בספר "גשר החיים" (ח"א, תחילת פרק ד) מובאים כמה טעמים לקריעה על מת:

- א. לעורר הצער.
- ב. להסיח את מחשבת האבל, שיחשוב האבל על הפסד הבגד וזה יסיח דעתו במקצת מאסון קרובו.
- ג. "א שיש בזה רמזים רוחניים מהזהר.

האם חיוב קריעה הינו מהתורה או רק מדרבנן

בגמרא במו"ק דף כד ע"א מובא "אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל, אבל שלא פרע ושלא פירם חייב מיתה, שנאמר (ויקרא י', ו) 'דאשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו' – הא אחר שלא פרע ושלא פירם חייב מיתה". מלשון הגמרא משמע בפשטות שחיוב קריעה נלמד מהפסוק הנ"ל, וא"כ הינו חיוב מהתורה. ואולם הרמב"ן (בספר תורת האדם, עמ' סג) כתב שכל דין קריעה הינו רק מדרבנן, והפסוק המובא בתורה הינו רק אסמכתא. ויש לשאול, אם חיוב זה הינו רק מדרבנן, א"כ מהו דין מיתה המוזכר בגמרא על מי שלא קרע? ומבאר זאת הרמב"ן שם, שמיתה זו היא כדין העובר על דברי חכמים החייב מיתה, כמובא בגמרא בברכות ד ע"ב.

גם התוספות במו"ק שם (ד"ה הא) כתבו כרמב"ן, שלמרות שמביאה הגמרא פסוק לחיוב קריעה, אף ע"פ כן כל חיוב הקריעה הינו רק מדרבנן, והפסוק הינו אסמכתא בעלמא, ומוכיח שם את דבריו אלו. גם הש"ך שם (סי' שמ ס"ק ב) כותב שכל חיוב הקריעה הינו רק מדרבנן.

ביאור הסעיפים

על מי קורעים?

מצוות קריעה מוטלת על אדם שנפטר לו אחד משבעת קרוביו שמוטל עליו להתאבל עליהם. ואלו הם: אביו, אמו, בנו, בתו, אחיו, אחותו מאביו הבתולה ואשתו. עוד הוסיפו

האם חיוב קריעה מדאורייתא או מדרבנן?

סימן ש"מ
סעיף א'

חכמים כמה קרובים שיש להתאבל עליהם, וממילא גם לקרוע עליהם, והם: אחיו מאמו, אחותו מאמו בין בתולה בין נשואה ואחותו נשואה מאביו.

בסי' ש"מ סע' א פוסק השו"ע (וכן הטור) "מי שמת לו מת, והוא מהמתים שראוי להתאבל עליהם, חייב לקרוע עליו", ואולם לא מפרט שם מי הם אותם המתים שמתאבלים עליהם. ואולם פירוט קרובים אלו, שעליהם מתאבל וקורע (שהובא לעיל), מובא בשו"ע סי' שעד סעי' ד.

חיוב קריעה בעמידה

הגמרא במו"ק כא ע"א כותבת שיש לקרוע בעמידה. הגמרא מוכיחה את דבריה מהפסוק המובא באיוב (איוב א, כ) "ויקם איוב ויקרע את מעילו", ולאחר שדוחה ראייה זו מוכיחה דין זה מהפסוק המובא אודות דוד (שמואל ב יג, לא) "ויקם המלך ויקרע את בגדיו".

ואולם, מה דינו אם קרע בישיבה, בדיעבד? הטור מביא מחלוקת ראשונים בזה. דעת הראב"ד והרי"ף שיצא ידי חובה, בדיעבד, גם אם קרע בישיבה ולא עמד (ובבית יוסף מובא שיתכן שאין הם מכריעים כך, אלא שנשארו בספק בדין זה). ואולם דעת הרי"ף גיאת והרא"ש היא שאפי' בדיעבד לא יצא ידי חובה אם קרע בישיבה, ויש לו לחזור ולקרוע שוב בעמידה (את דבריהם הם מוכחים מהגמרא במו"ק כ ע"ב אודות אמימר שקרע במיושב וכשנזכר שלא עמד, קם וקרע שנית בעמידה. ואילו דעת הראשונים החולקים היא שאמימר החמיר על עצמו בזה). ה"ב"י כותב שגם דעת הרמב"ם היא כשיטת שאם קרע בישיבה, יש עליו לחזור ולקרוע בשנית.

השו"ע עצמו מכריע כדרכו כשיטת רוב בעלי הוראה (השו"ע פוסק בד"כ לפי דעת שלשת עמודי ההוראה העיקריים, שהם: הרמב"ם, הרי"ף והרא"ש), ופסק בסע' א שצריך לקרוע מעומד, ואם קרע מיושב לא יצא (כשיטת הרא"ש והרמב"ם). והרמ"א מוסיף שם "וצריך לחזור ולקרוע".

כשקרע בישיבה ויש עליו לקרוע בשנית, האם גם יברך על קריעה חוזרת זו (שהרי בכל קריעה יש לו לברך "דיין האמת")? בספר "ציץ אליעזר" (ח"ה סי' לג, ברמת רחל) כתב שאם חוזר וקורע לא יברך בשנית. סברתו היא שנפרדת חובת הקריעה מחובת הברכה. ואולם בספר שבט יהודה כתב שברכה זו הינה דין בקריעה, ולכן אם קורע בשנית, יברך גם בקריעה זו. ועי' בנידון זה עוד בשו"ת "ביע אומר", ח"ב, יור"ד, כג.

עוד ברצוני לציין את המודגש באחרונים, שיש להיזהר בעת הקריעה שלא יסמוך עצמו על שום דבר, שהוי כמיושב.

ומה בדבר חולה, שלא יכול לעמוד, כיצד יקרע? ועי' בשו"ת קנין תורה ח"ג סי' קח הפוסק שיכול לקרוע בישיבה או בשכיבה.

מתי הוא זמן הקריעה?

הרמ"א בסוף סע' א מסיים "ולכתחילה צריך לקרוע קודם שיסתום פני המת". משמעות דבריו היא שזמן הקריעה הינו לפני כיסוי המת בקבר. ועי' ש"ך שם ס"ק ג הכותב שזמן הקריעה הינו כשמגיע לברכת דיין האמת (בשם שו"ע שלט, ג, ושם משמע שזמן הקריעה והברכה הוא בעת יציאת נשמה). ואולם על כך יש להוסיף שהמנהג היום בהרבה מקומות הוא לקרוע ולברך ברכת "דיין האמת" קודם שמוציאים את המת מהבית. ויש שנוהגים כיום לקרוע ולברך בהוצאת המת ובהתקבצות העם להספדים, וכך מובא גם בספר "גשר

הַחַיִּים" פֶּרֶק ד' סֵע' ו', וְשֵׁם מִבִּיא כְּמֵה הַסְּבָרִים לְמִנְהַג זֶה. וְנִיתֵן לְעִיִּין עוֹד בְּזֶה בַּסֵּפֶר
"תְּשׁוּבוֹת וְהַנְּהוּגוֹת" ח"ד ס' רַעַד פֶּרֶק א, ח.

יֵשׁ לְצִיִּין שֵׁשׁ מִבְּנֵי סִפְרֵי הַנּוֹהֲגִים לְקִרְוֶה אַחֲרֵי כָל הַהֲלוּוִיָּה (כְּשֶׁנִּקְבְּרָה) וְאִז מִתְּחִילִים דִּינֵי
הַאֲבָלוֹת (וְכֵן מוּבָא גַם בַּסֵּפֶר "גִּשְׁרֵי הַחַיִּים" פֶּרֶק ד' סֵע' ו'). וְעִי' בְּזֶה עוֹד בַּסֵּפֶר "יִבִיעַ
אוֹמֵר" ח"ב, יוֹר"ד ס' כג, ה.

כִּיצַד הוּא אוֹפֵן הַקְּרִיעָה

בַּפְּתִי תְּשׁוּבָה ס"ק א מִבִּיא דַּעַת הָאֲחֵרוֹנִים שְׁטוֹב שֶׁתְּהִיָּה כָל קְרִיעָה ע"י אַחַר וְלֹא ע"י
הָאֲבֵל עֲצָמוֹ (מִשּׁוֹם שֶׁמֵּאֲחֵרִים מִתְּבִיִּישׁ יוֹתֵר, וְיֵשׁ לְאֲבֵל יוֹתֵר עֲגַמַת נֶפֶשׁ שֶׁאַחַר קוֹרֵעַ
בְּגָדוֹ, וְהוּא שׁוֹתֵק וּמִקְבֵּל עָלָיו דִּינּוֹ יִתְבָּרֵךְ).

אוֹפֵן הַקְּרִיעָה

יֵשׁ לְצִיִּין שֶׁהִמְנַהֵג הַמּוּבָא בְּשׁוֹ"ת בֵּית יְהוּדָה ס' כו הוּא שֶׁאַחַר מִתְּחִיל וְחוֹתֵךְ קֶצֶת
בַּסֵּכִין, וְאַחַר כֵּךְ קוֹרֵעַ הָאֲבֵל עֲצָמוֹ (וְכֵן מוּבָא גַם בַּסֵּפֶר "גִּשְׁרֵי הַחַיִּים" ח"א, ד), וְכֵן נוֹהֲגִים.

הָאֵם יֵשׁ לְהַקְפִּיד שֶׁלֹּא יִקְרַע יוֹתֵר מִהַשִּׁיעוּר (טִפַּח)

הַפְּת"ש שֵׁם מִבִּיא דַּעַת הָאֲחֵרוֹנִים שֵׁשׁ לְהַקְפִּיד שֶׁלֹּא יִקְרַע הַבְּגָד יוֹתֵר מִהַשִּׁיעוּר, שֶׁהִרִי
עוֹבֵר עַל אִיסוּר "בֵּל תִּשְׁחִית". וְאוֹלָם, עִי' בְּקוֹנְטֵרַס אַהֲל חֲנָה שֶׁבַּסֵּפֶר פְּנֵי בְרוּךְ הַמְּבִיא
דַּעַת הַגְּר"י פִּישֵׁר זצ"ל שֶׁאֵינָן זֶה בֵּת תִּשְׁחִית, דְּבִין כֵּךְ הַבְּגָד מוּפְסָד (וְכֵן פֶּסֶק גַּם בְּגִשְׁרֵי
הַחַיִּים שֵׁם).

הֵיכֵן הוּא מְקוּם הַקְּרִיעָה (בְּבַגְד)

סִימָן ש"מ סֵעִיף ב'

הַגְּמָרָא בְּמו"ק כו ע"ב כּוֹתֵבֶת שֶׁהַקּוֹרֵעַ לְמִטָּה וּמִן הַצַּדְדִּין, לֹא יֵצֵא. וְאִכּוֹן, מִדִּין זֶה הִסִּיק
הַרְמַב"ם (פ"ח מֵאֲבֵל, הַלְכָה א) שֶׁקוֹרֵעַ מִלְּפָנָיו וְלִמְעַלָּה. כֵּן פּוֹסֵק גַּם הַשּׁו"ע בְּסִימָן זֶה סֵע' ב
מְקוּם הַקְּרִיעָה בְּכָל מְקוּם בְּבֵית הַצּוֹאֵר לְפָנָיו, אֲבָל אִם קָרַע לְאַחֲרָיו (אוּ בְּשׁוּלֵי הַבְּגָד)
אוּ מִן הַצַּדְדִּים, לֹא יֵצֵא. וּמוֹסִיף הַפְּת"ש בְּס"ק ב אֵת דִּינּוֹ שֶׁל הַחֲכַמַת אָדָם, שֶׁגַּם אִם
קָרַע לְרוֹחַב הַבְּגָד, לֹא יֵצֵא, מִשּׁוֹם שֶׁאֵינָן זֶה נִרְאָה שֶׁקָּרַעוּ שֵׁם, אֲלֵא נִרְאָה כְּנִקְרַע מִעֲצָמוֹ.

וְאוֹלָם, הַרְמ"א שֵׁם מִבִּיא אֵת דְּבָרֵי הַסֵּמ"ק (ס' צז ע"ב ע) הַסּוֹבֵר שֶׁאִם קָרַע בְּשׁוּלֵי הַבְּגָד,
יֵצֵא, וְכֵן נִהְיָה לְהַקְלֵל לְקִרְוֶה בְּשׁוּלֵי הַבְּגָד. וְאוֹלָם, כָּל זֶה רַק בְּקְרִיעָה עַל שֶׁאֵר מֵתִים שֶׁלֹּא
מִתְּאָבֵל עֲלֵיהֶם (וְקוֹרֵעַ עֲלֵיהֶם בַּעַת יֵצִיאַת נִשְׁמַתָּם), אֲךָ עַל קְרוֹבֵיו שֶׁחַיִּיב לְהִתְאָבֵל
עֲלֵיהֶם (וּמְפֹרְטִים כְּבָר לְעִיל) אֵינּוּ יוֹצֵא בְּקְרִיעָה בְּשׁוּלֵיִם, וְצָרִיךְ לְקִרְוֶה עֲלֵיהֶם בְּבֵית
הַצּוֹאֵר.

מֵהוּ גוֹדֵל הַקְּרַע שֵׁשׁ לְקִרְוֶה בְּבַגְד

סִימָן ש"מ סֵעִיף ג'

בְּגְמָרָא בְּמו"ק כו ע"ב מוּבָא שֶׁקוֹרֵעַ טִפַּח, וְזֹאת נִלְמַד מִהַפְּסוּק הַמּוּבָא בְּשִׁמוּאֵל ב (א, יא)
אוֹדוֹת דוֹד "וַיִּחַזַּק דוֹד בְּבִגְדָיו וַיִּקְרַע־ם" – וְאֵינָן אַחֲזִיזָה פְּחוֹת מִטִּפַּח. כֵּן פֶּסֶק גַּם הַשּׁו"ע
בְּסֵעִיף זֶה.

וּמוֹסִיפָה שֵׁם הַגְּמָרָא, שִׁשִּׁיעוּר זֶה (טִפַּח) הֵינּוּ רַק בְּקְרִיעָה רֵאשׁוֹנָה, וְאוֹלָם אִם כְּבָר קָרַע
עַל מַת אֶחָד, וְלֹאֲחֵר שְׁבַע נִפְטָר לוֹ עוֹד קְרוֹב וְצָרִיךְ לְקִרְוֶה גַם עָלָיו, מִסְּפִיק לְהוֹסִיף כָּל
שֶׁהוּא עַל הַקְּרִיעָה הַרֵאשׁוֹנָה. וְאוֹלָם אִם נִפְטָר לוֹ הַשְּׁנִי תוֹךְ שְׁבַע, יֵשׁ לְקִרְוֶה גַם עָלָיו
עוֹד טִפַּח. (וְכָל זֶה רַק בְּשֶׁאֵר קְרוֹבִים, וְאוֹלָם בְּהוֹסְפָה עַל קְרַע שֶׁל אָבִיו וְאִמּוֹ הַדִּין שׁוֹנָה,
וַיִּבּוֹאֵר לְהַלְלֵן). כֵּךְ נִפְסַק גַּם בְּשׁו"ע בְּסֵעִיף זֶה, וּמִסִּיִּים הַשּׁו"ע דְּבָרָיו, שֶׁבִּפְטִירַת אָבִיו וְאִמּוֹ,

אפי' נפטרו אחר שבעה של קרובו הראשון, קורע עליהם עד שיגלה לבו (שהוא שיעור הקריעה על אב ואם, ויבואר עוד להלן).

קריעה בפני קרובו שנפטר לו בן משפחתו

השו"ע בסעיף זה פוסק ש"כשם שקורע על קרובו שמתאבל עליו, כך קורע בפני קרובו על מת שמת לקרובו", ומביא השו"ע דוגמה לדין זה "הרי שמת בן בנו או אחי בנו או אם בנו, חייב לקרוע בפני בנו". דין זה מקורו בגמרא במו"ק כ ע"ב שאמימר קרע בפני בנו על פטירת בן בנו.

הרמב"ן (ומובא בטור) למד מדין זה שקריעה זו צריך שתיעשה דווקא בפני אותו הקרוב האבל, ואם קרע שלא בפני קרוב זה, לא יצא. ואולם, דעת הרא"ש שם היא שכיון שקריעה זו הינה בעת חימום (רגע הצער הראשוני), הלכך קורע מיד כששמע, ואפי' שלא בפני קרובו שמתאבל.

השו"ע שם מוסיף שיש לאדם לקרוע גם על חמיו וחמותו (שהרי אשתו קורעת עליהם), וכן אשה תקרע על חמיה וחמותה (שהרי בעלה קורע עליהם). על שאר קרובי אשתו פטור מלקרוע (ש"ך ס"ק ו).

ואולם, בניגוד לפסק זה שבשו"ע (שחייב אדם לקרוע בפני קרובו המתאבל) פסק הרמ"א שם "ואין נוהגין עכשיו כן". לא נהגו לקרוע בפני קרובו שקורע על פטירת קרובו.

חשוב לציין, שסעיף מקביל לסעיף זה נמצא בשו"ע סי' שעד סע' ו. שם מדובר אודות אבלות של קרוב בפני קרובו המתאבל. גם שם קיימת מחלוקת דומה בין השו"ע (המחייב לנהוג אבלות בפני קרובו המתאבל) ובין הרמ"א (הסובר שלא נהגו באבלות זו בפני קרובו). ואי"ה עוד נרחיב בזה להלן, בסי' שעד.